

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt / Volume 10 Sayı / Issue 24 Nisan / April 2021
Samsun-Türkiye / Turkey

ISSN: 2147- 5490
www.dedekorkutdersisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut388>

Araştırma Makalesi / Research Article

Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Devrinin Anlatıldığı Romanlarda Yunus Emre

Yunus Emre in Novels Portraying the Foundation of the Ottoman State

Öz

Yunus Emre, tarihî görevi ve edebî şahsiyeti sebebiyle zamanını aşmış Modern Türk edebiyatının ilham kaynaklarından biri olmuştur. Buna bağlı olarak da Türk romanında önemli bir kurgusal karakter kimliğiyle yer etmiştir. Yunus Emre'nin anlatıldığı romanların büyük çoğunluğu şüphesiz ki onun biyografisini konu alan eserlerdir. Fakat bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecinin anlatıldığı romanlarda ona Anadolu'nun düzeninin sağlanması noktasında ayrı bir fonksiyon yüklenmekte ve onun tarihî önemine dikkat çekilmektedir. Kemal Tahir'in *Devlet Ana* (1967) ve Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Konak* (1973) romanlarının bu açıdan ilginç birer örnek oluşturduğunu söylemek mümkündür. Her iki yazar da kurguda tâli şahıs olarak yer verdikleri Yunus Emre'yi hem devletin kuruluş sürecine tanık etmişler hem de onun bu süreç içindeki işlevini yorumlamışlardır. Bu incelemede öncelikle Yunus Emre'nin Türk kültüründeki yeri ve önemine değinilip Türk edebiyatında tarihî roman hakkında genel bilgi verilmiştir. Ardından Kemal Tahir'in *Devlet Ana* ve Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Konak* romanları esas alınarak Yunus Emre'nin Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinin anlatıldığı romanlarda nasıl karakterize edildiği üzerinde durulmuştur. Değerlendirmenin bütününde *Konak* romanının kronolojik olarak devamı niteliğindeki *Çatı* (1973) ve bazı biyografik Yunus Emre romanları ile ilgili de birtakım tespitlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Türk Edebiyatı, Yunus Emre, Osmanlı Devleti, Kemal Tahir, Mustafa Necati Sepetçioğlu

Abstract

Yunus Emre, due to his historical mission and literary personality, was ahead of his time and had become one of the sources of inspiration in Modern Turkish literature. Accordingly, he occupied a major place in the Turkish novels as an important fictional character. The majority of the novels which talk about Yunus Emre are undoubtedly the works on his biography. However, a specific function is assigned to him in terms of maintaining the order in Anatolia and his historical importance is underlined in novels portraying the foundation of the Ottoman State. It is possible to say that *Devlet Ana* (1967) by Kemal Tahir and *Konak* (1973) by Mustafa Necati Sepetçioğlu set an interesting example in this respect. Both authors, who included Yunus Emre as a secondary character in their fictional work, set him a witness to the foundational process of the state and interpreted his function in this process. Firstly, in the present study, the place and importance of Yunus Emre in Turkish culture was mentioned, and general information was provided on historical novel genre in Turkish literature. Secondly, based on two novels, *Devlet Ana* by Kemal Tahir and *Konak* by Mustafa Necati Sepetçioğlu, it was revealed how Yunus Emre is portrayed in novels that narrate the story of the foundation of the Ottoman state. In the overall evaluation, some characteristics of the novel *Çatı* (1973), a chronological sequel to the novel *Konak*, were discussed as well as some biographical novels on Yunus Emre, and the related subject was investigated by following the plot.

Keywords: Modern Turkish Literature, Yunus Emre, Ottoman State, Kemal Tahir, Mustafa Necati Sepetçioğlu

Mustafa DERE*

Ordu Üniversitesi

Makale Geçmişi / Article History

Geliş Tarihi: 06.12.2020

Kabul Tarihi: 18.12.2020

E-yayın Tarihi: 15.04.2021

Sorumlu Yazar / Corresponding Author

* Dr. Arş. Gör.
Ordu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak.
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ordu-Türkiye.
Elmek: mustafadere088@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/000000233262678>

Giriş

Roman yapısı bakımından kurgusal/itibarî bir dünyaya sahiptir. Bununla birlikte insanın algısına sığan her şey romanın konusu olabilir. Tarihî romanların içerik bakımından diğer roman türleri arasında bir farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu farklılık esas malzemenin tarihî gerçeklik olmasından kaynaklanmaktadır. Roman yazarı, genelgeçer kabullere uysun veya uymasın kurgusunu sübjektif bir yorum olarak ortaya koyar. Dolayısıyla anlatılan unsurlar bu yorumlar etrafında okura yansıtılır. Şahıs kadrosu hiç şüphesiz ki söz konusu unsurların başında gelir. Yazar, ele aldığı karakteri kendi zihnî süzgecinden veya perspektifinden geçirdikten sonra somutlaştırır. Türk edebiyatı çerçevesinde düşünüldüğünde Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarının anlatıldığı romanlarda Yunus Emre'nin ele alınışı da orijinal ve incelenmeye değer bir nitelik göstermektedir.

1.1. Yunus Emre'nin Türk Kültüründeki Yeri ve Önemi

Türk kültürünün en önemli isimlerinden biri olan Yunus Emre; mutasavvıf kimliği, edebî şahsiyeti, dünya görüşü, sevgi ile hoşgörü üzerine kurulan nazariyesi ve hayat hikâyesi ile şöhreti çağları ve yaşadığı coğrafyanın sınırlarını aşan bir kimsedir. Yunus Emre'nin dar anlamda Türk Edebiyatını geniş anlamda ise Türk kültürünü etkileyen önemi üç esas etrafında şekillenir. Öncelikle Yunus Emre kendi kimliği ile bir değere sahiptir. Bir diğer önem onun kendinden sonraki mutasavvıf şairleri etkilemiş olması ve Türk Edebiyatını yeni bir istikamete kavuşturmuş olması dolayısıyladır. Son olarak ise Yunus Emre'nin abidevî şahsiyetinin ve tarihsel işlevinin kurgusal eserlere nicelik bakımından dikkate değer bir kaynak oluşturduğu görülür.

XIII. yüzyılın sonu ile XIV. yüzyılın başında yaşadığı bilinen ve “tarihî kişiliği menkıbelerle iç içe giren” Yunus Emre'nin hayatı hakkında birçok eser kaleme alınmıştır. (Tatçı, 2013: 600-606). Bununla birlikte, “ilk tarihî kaynakların ona dair verdikleri bilgi çok eksik, hatta birbirini yalanlayıcı mahiyette”dir. (Köprülü, 2018: 365). Nitekim Yunus Emre'nin doğum yeri, doğum tarihi, tahsili, ölüm tarihi, ölüm yeri ve mezarının bulunduğu yer ile ilgili tespitlerin birçok tartışmalara yol açmasının sebebi budur. Kronolojik saptamaların dışında düşünüldüğünde Yunus Emre'nin hayatı ile ilgili dikkat çeken olgular; manevî bir mimar kimliğiyle Anadolu'nun kaotik ortamında yetişip eser vermesi¹, Hoca Ahmet Yesevî ocağı ile bir bağının olması, Hacı Bektaş Veli ile veya onun halifeleri ile temas kurması, Tapduk Emre'ye intisab etmesi, Tapduk Emre'nin yanından ayrıldığında erenlerle karşılaşip sofraya mucizesini gerçekleştirmesi, Mevlana ile karşılaşması, Molla Kasım'ın ona ait iki bin şiiri yakmak veya suya atmak suretiyle yok etmesi gibi belli başlı birtakım başlıklar etrafında birleşir. Bu olguların da önemli bir kısmı yer yer sembollerin ardından okunabilecek olağanüstü nitelik taşıyan anlatılardır.²

Yunus Emre şiirlerinde hem aruz hem de hece veznini kullanmıştır ve bu hususta hece vezninin lehine bir tavır benimsediği görülmektedir.³ Yunus Emre'nin mesnevi şeklinde yazdığı *Risâletü'n-Nushiyye* adlı tasavvufî bir nasihatnâmesi ve bir *Divan'ı*

¹ Umay Günay'ın da belirttiği gibi, “Yunus Emre'nin yaşadığı çağda Türk kültürü hem bunalım çağında hem de yeni bir oluşum döneminindedir.” Bu itibarla Yunus Emre ile ilgili yapılan incelemelerde onun sanatını da etkileyen bu durum göz önünde bulundurulmalıdır. (Günay, 1991: 33-50)

² Söz konusu anlatıların sembolik değerleriyle ilgili farklı bir yorum denemesi için bk. (Karakoç, 2018: 25-39)

³ Yunus Emre'nin 417 şiirinden 138'i aruz, geriye kalanlar hece vezniyle yazılmıştır. Mustafa Tatçı, agm. 600-606.

vardır. Yunus Emre'nin bu iki eserindekiler de dâhil olmak üzere şiirleri bir bütün hâlinde ele alındığında hem yeni bir söyleyiş hem de özgün ve orijinal bir içerikle karşılaşılır. Yunus Emre, Köprülü'nün ifadesiyle, "Yunus Tarzı diye hâlâ lezzetle okuduğumuz ve müteessir olduğumuz orijinal bir edebiyat, bir tasavvufî halk edebiyatı yaratmış ve bütün Tekke şiirlerine, Bektaşî şiirlerine, hatta âşık edebiyatına büyük bir âmil olmuştur." (Köprülü, 2018: 479).

Onun dünya görüşü ve şiirleri ile ilgili söylenen bazı genel ifadeleri söz konusu etmek, bahsedilen özgünlüğün ve orijinalliğin niteliğini anlamak konusunda bir fikir verecektir. Yine Köprülü, "Yunus Emre bu yola aşk ile girdiği için, Divan'ının büyük kısmı aşk feryatlarıyla doludur. Platon'da, Plotin'de, sonra Mevlana'da nasıl aşk en mutena yeri işgal ederse, Yunus'ta da öyledir." der. (Köprülü, 2018: 428-429). Yunus Emre'nin temsil ettiği bir zihniyet olduğu kabulünden hareket eden Mehmet Kaplan, onun şiir görüşünün "insan-Tanrı birliği inancına dayandığını, bu inanca göre konuşanın insan değil, Tanrı" olduğunu söyler. (Kaplan, 2006: 151-156). Orhan Okay, Yunus Emre'yi tarihin ötesinden günümüze kadar canlı tutan gücün, onun "her şiirinde insana vermiş olduğu değer"le ilgili olduğunu vurgular ve bunun İslâm'ın kıymet hükümlerinden kaynaklandığını belirtir. (Okay, 1998: 77-81). Aynı konuda Sezai Karakoç, Yunus Emre'nin bütün şiirlerinde "İslâm'ın duyuş, düşünce ve inanç âlemini çiz" diği fikrinden hareket eder. (Karakoç, 2018: 20). Son olarak Abdülbâki Gölpinarlı, Yunus Emre'nin önemine dikkat çekerken onu bütün yönleriyle ele alır ve kalıcılığının sebeplerini ortaya koyar:

"Hâsılı Yunus Emre, edebiyatımızda, bir yandan halka halk diliyle hitap edişi, insanî görünüşü, beşerî duyusu, insanı ve insanlığı kucaklayışı bakımından, bir yandan buluşlarındaki, duyuşlarındaki tek sözle sanatındaki eşsizliği bakımından yüzyıllar boyunca hüküm sürmüş, adını unutturmamış, bugünse, büsbütün benimsenmiş, gerçek ve tek şairimizdir dersek mübalağa etmiş olmayız." (Gölpinarlı, 2020: XLV).

Yunus Emre'nin şahsiyetine ve eserine dair bütün bu ifadelerin dışında onun Türk tarihindeki bir fonksiyonuna daha dikkat çekmek gerekir. Bu fonksiyon, Yunus Emre ile yeni bir devre ve anlayışa işaret eden yeni bir insan tipinin doğmuş olması ile ilgilidir: "Yunus, insanı durmadan kendi içine dönmeğe, en yüksek değer olan Tanrı'yı kendi içinde bulmağa çağırır. Onun yücelttiği insan tipi, eski Türk destanlarında görülen, dışa dönük, savaşçı alp tipi değil, içe dönük, barışçı derviş tipidir." (Kaplan, 2006: 118-136).

Yunus Emre'nin, hakkında en çok inceleme ve değerlendirme yapılan isimlerden biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda yukarıdaki örnekleri arttırmak mümkündür. Fakat yalnızca buradaki ifadeler dahi dikkate alınırsa Yunus Emre'nin hem kendi devrini hem de kendinden sonraki devirleri etkilediği açıktır. Öncelikle Yunus Emre, özelde Tekke edebiyatı genelde ise Halk edebiyatı olarak adlandırılan çizginin şekillenmesine ve dolayısıyla millî bir tasavvuf edebiyatının doğmasına katkı sağlar. Bunun yanında Anadolu'nun o süreçteki huzursuz ve kaotik ortamında şiirleriyle bir sevgi perspektifi inşa ederek -Mehmet Kaplan'ın ifadeleriyle söz konusu edildiği gibi- yeni bir insan tipinin oluşmasında etken bir rol üstlenir. Söz konusu fonksiyon onun hem Türk medeniyet dairesi içinde hem de evrensel çerçevede çığır açıcı bir kimse olmasını sağlar. Yunus Emre'nin yaşadığı devirde de onun ölümünden sonra da onu örnek alan ve hatta taklit eden birçok şair ortaya çıkar, onun şiirlerine ait

rediflerle birçok yeni şiirler dahi yazılır. Aynı şekilde onun mutasavvıf kimliğinin birçok kesim tarafından benimsenmesi ekseninde gelişen ve zamanı aşan bir zihniyetin veya düşünüş biçiminin devamlılığı söz konusudur.

Son olarak yine etki çerçevesinde değerlendirildiğinde Yunus Emre'nin bir kurmaca (fiction) unsuru olarak aktüelde hüküm sürdüğünü söylemek yerinde olacaktır. Bu konudaki ağırlık, daha çok romanlara aittir. Yunus Emre, yaşadığı devrin anlatıldığı bazı eserlerde, önem derecesi ve fonksiyonu değişmekle birlikte bir roman kahramanı olarak okurun karşısına çıkmaktadır. Nitekim hâlihazırda Yunus Emre konulu biyografik romanların niceliği -niteliği ne olursa olsun- dikkat çekici bir boyuttadır.

1.2. Türk Edebiyatında Tarihî Roman Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Kurguda belli bir tarihsel dönemi işleyen romanlara tarihî/tarihsel roman adı verilir. Bu kategoriye dâhil edilen romanlarda söz konusu dönem karakteristik olayları, şahısları, bakış açısı, mekâna dair ayırıcı özellikleri ve devrin atmosferini ortaya koyan birtakım unsurları ile kurguya yansıtılır. İskoçyalı yazar Walter Scott'un 1814'te yayımladığı *Waverley* romanı esas alınrsa, "tarihsel roman XIX. yüzyıl başında, Napolyon'un yenilgiye uğradığı dönemde ortaya çıkmıştır." (Lukács, 2010: 21). Tarihî romanın bu süreçten sonraki yükselişinde hiç şüphesiz ki "XIX. yüzyılın başından ortalarına kadarki yarım asırlık dönemde hemen hemen bütün Avrupa'da hâkim olan sanat/edebiyat akımı"nın, yani Romantizm'in büyük bir etkisi olacaktır. (Çetişli, 2014: 75). Bu akımın tarih ile olan ilişkisinin ise ortaya çıktığı yıllarda millî kimliğin inşa edilmek istenmesinden kaynaklandığını söylemek mümkündür.⁴

Roman türünün Türk edebiyatında ilk örneklerinin verildiği Tanzimat döneminden itibaren tarihî konulara ayrı bir ilgi gösterilir. Tanzimat dönemi yazarları hem incelemelerinde hem de kurguya dayalı eserlerinde tarihsel konuları göz ardı etmezler. Bu ilgede doğal olarak Romantizm'in güçlü bir etkisi vardır. Fakat bununla birlikte bahsedilen süreçte tarihe bir bilim olarak da önem verilmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın da vurguladığı gibi, "Tanzimat devrinde yenilik hareketinin başında bulunanların memleketin siyasi terbiyesini sağlamak ve ona bir ufuk açmak için tarih disiplinini lüzumlu gördükleri" anlaşılmaktadır. (Tanpınar, 2003: 145).

Tanzimat döneminde tarihî roman konusunda özellikle Ahmed Midhat Efendi'nin yaptığı dikkate değer ve ümit vaat eden başlangıç, sonraki yıllarda aynı aksiyona sahip değildir. Zira Servet-i Fünûn devri yazarları eserlerinde daha çok ferdî meseleleri işleyerek tarihî konulara rağbet göstermemişlerdir. II. Meşrutiyet döneminde tarihe farklı bakış açıları söz konusudur. Buna rağmen Servet-i Fünûn'da olduğu gibi bu süreç de tarihî roman konusunda kısır bir dönemdir. Ancak Meşrutiyet'i takip eden yıllarda Halide Edip Adıvar, Ömer Seyfettin ve Ahmet Hikmet Müftüoğlu gibi yazarlar devletin geçirdiği buhranlı yılların da etkisiyle zaman zaman geçmişin şanlı günlerini hatırlatarak topluma ümit vermeye çalışırlar. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde tarihî romanların içeriğini genellikle ideolojilerin ve yazarların bakış açılarının belirlediği

⁴ "Fransız İhtilali'nden sonra skolastik düşüncenin ortadan kalkışıyla meydana gelen fikrî faaliyetler, insan ve insan topluluklarıyla, onların kimlikleriyle ilgilenilmesini ve nihayet ardından millî şuurların uyanmasını getirmiştir. Millî şuurun uyanması millet olma bilincini geliştirerek millî devlet anlayışlarının ortaya çıkmasıyla neticelenmiştir." (Argunşah, 2016: 9-10)

görülür. Bu istikamete, tarihi bir fon olarak ele alan yahut tarihe ilgi uyandırmaya çalışan popüler bazı romanlar eşlik eder. (Argunşah, 1990: 1-35).

Türk edebiyatında tarihî romanlarla ilgili nicelik bakımından bilgi sahibi olabilmek için bu alandaki çalışmalara bakmak yeterlidir. Zeki Taştan, başlangıcından 1950'ye kadarki tarihî romanları incelediği çalışmasında seksen bir eseri değerlendirir. (Taştan, 2000: 1314 s.). İsmail Karaca, 1951-1960 yılları arasında basılan kırk bir tarihî roman tespit eder. (Karaca, 2004: 1776 s.). İlknur Tatar Kırılmış, 1961-1965 yılları arasındaki otuz dokuz romanı değerlendirir. (Kırılmış, 2007: 1122 s.). Son olarak Ramazan Topdemir 1971-1980 yıllarına ait kırk iki romanı söz konusu etmektedir. (Topdemir, 2005: 743 s.).

Türk edebiyatında kaleme alınan tarihî romanların önemli bir kısmı biyografik tarihî roman kategorisine dâhil edilebilir. Bununla birlikte söz konusu türdeki romanlar biyografik bir nitelik taşıyın veya taşımasın -diğer kurgu unsurlarında olduğu gibi- karakter tahlili noktasında da farklı yorumlara ve değerlendirmelere açıktır. Bu durumun sebebi tarihî romanların gerçeklikle ve gerçek hayatla olan güçlü ilişkisidir. Tarihî roman yazarları özellikle şahıs kadrosunun tanziminde ayrı bir dikkat ve çaba içerisinde olmuşlardır. İncelemede ele alınan romanlarda -biyografik romanlar olmasa da- Yunus Emre özelinde, onun işlevi ve yorumu bakımından bir karakter tahliline girişilmesinin esas nedeni budur.

2. Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Devri'nin Anlatıldığı Romanlarda Yunus Emre

Türk edebiyatında Türk tarihini konu alan romanlar içerisinde genelde bütün Osmanlı tarihinin özelde ise Osmanlı'nın kuruluş sürecinin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Dolayısıyla, "Osmanlı Devleti'nin kuruluş yılları, yalnız tarih araştırmacılarının değil sanatçıların da ilgisini çekmiştir." (Ercilasun, 2013: 60-76). Bu romanlar arasında Kemal Tahir'in *Devlet Ana'sı*, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Konak'ı* ve Tarık Buğra'nın *Osmanlık'ı* yazarların savundukları tezler açısından öne çıkan örneklerdir. Söz konusu tezler bu romanlarda ele alınan karakterlerin farklı bir şekilde yorumlanmasını beraberinde getirir. Tarihî ve edebî kişiliğiyle dikkat çeken Yunus Emre bunlardan biridir. Tarık Buğra *Osmanlık'ta* Yunus Emre'ye yer vermez. Buna mukabil Kemal Tahir'in *Devlet Ana'sında* ve Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Konak'ında*, kurgusal çerçevede de olsa orijinal Yunus Emre yorumlarıyla karşılaşılır.

Kemal Tahir, 1967 yılında yayımladığı *Devlet Ana'da*, Behçet Necatigil'in ifadesiyle "Ertuğrul, Osman, Orhan Beylerin yıkılmış, çökmekte (olan) Anadolu Selçuklu devletinin Bitinya ucunda Osmanlı Devleti'nin temellerini nasıl attıklarını destanlaştır"ır. (Necatigil, 2016: 149). Yazar ona 1968 yılında Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü kazandıran *Devlet Ana* hakkında şunları söyler: "Ben, *Devlet Ana'da*, herhangi bir topluma onur verecek bir tarihsel başlangıcımız olduğunu ve buna lâyık insan birikimine sahip olduğumuzu belirlemek istedim." (İleri, 2010: 43-52). Söz konusu ifadeler, Yunus Emre de dâhil olmak üzere bu romandaki kahramanların misyonunu ortaya koyar. Eser "Kancık Vuruş", "Uyandırılan Işık", "Dost Çelmesi", "Fal", "Derin Geçit" ve "Kerimcan'ın Yolu" olmak üzere altı bölümden oluşur. Her bir bölüm ise kendi içinde farklı hacimlerde üçer kısma ayrılmıştır.

Kemal Tahir *Devlet Ana*'da Yunus Emre'yi kendine has bir realizm çerçevesinde kurguya dâhil eder. Romanın "Kancık Vuruş" başlıklı birinci ana bölümünün ilk kısmında onun bir "gezgin ozan" olduğu vurgulanır. Bu vurgu Yunus Emre'nin kurgu içindeki fonksiyonuna da bir göndermedir. Bölümün başında Anadolu'da kargaşa yaratıp feodal bir düzen kurmak isteyen Şövalye Notüs Gladyüs, hancı Mavro ile konuşmaktadır. Bu sırada Yunus Emre başka dervişlerin de bulunduğu bir kafileyle birlikte onlara doğru yaklaşır. Mavro'ya göre "gezgin ozan"ların ortalıkta görünmesinin farklı bir anlamı vardır: "(...) Biri gezgin ozan! Sazından belli... Allah Allah! 'Ülkede kımıldama başladı demektir gezgin ozanlar sık görünürse...' derdi rahmetli babam... Geçenlerde biri daha geçtiydi!" (Kemal Tahir, 2005: 37). Onun ifadeleri; "doğrudan Yunus'a olmasa bile gezgin ozanların bir şeyler getirip götürdüğüne, hareketliliğin işareti olduğuna olan inancı" ifade etmektedir. (Yetiş, 1995: 503-529). Dolayısıyla burada Yunus Emre'yi de yeni bir sürecin ilk belirtilerinden biri olarak yorumlamak yerinde olur.

Yunus Emre hana geldiğinde Notüs Gladyüs ona şarap ikram eder. Böylece okur, Yunus Emre kanonun dışında bir durumla karşılaşır. Eserle ilgili birçok eleştirilere yol açan söz konusu sahneyi, idealize bir karakter yaratma kaygısından çok, yer yer sübjektif bir nitelik gösteren gerçekçi bakış açısı çerçevesinde okumak gerekir. Sahnenin devamında Yunus Emre ve Notüs Gladyüs içki içerken konuşurlar. Bu konuşma sırasında Notüs Gladyüs'ün amacı, Yunus Emre'den işine yarayacak birtakım şeyler öğrenmektir. Yunus Emre Notüs Gladyüs'e Konya hakkında, Anadolu coğrafyasının yakın tarihi ve hâlihazırdaki durumu hakkında, gezip gördüğü yerler hakkında ve son olarak Ahilik ile Şeyh Edebali hakkında bildiklerini anlatır. Yunus Emre'nin anlattıkları, Anadolu'nun şehirleri ve kurumlarıyla birlikte çöktüğünü göstermektedir. Bu çöküş ise büyük bir karmaşayı ve güvensizlik ortamını beraberinde getirmiştir.

Yunus Emre'yi Notüs Gladyüs'e tanıtan kişi ise levent yüzbaşısı esir Kurt Ali Bey'dir. Kurt Ali Bey, Yunus Emre'nin Baba İlyas'a mensup olduğunu ve Saltuk Baba'dan Burak Baba'ya, ondan Tapduk Emre'ye geçmiş halife olduğunu söyler. Bu mensubiyet vurgusu Kemal Tahir'in Yunus Emre karakterini hangi esaslar çerçevesinde kurguladığını da gösterir. Baba İlyas, "1240 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'ne karşı giriştiği büyük siyasî-içtimaî ayaklanma hareketine adını veren ve Anadolu'da ilk gayri Sünnî cereyanların temelini atan Türkmen şeyhi"dir. (Ocak, 1991: 368). Dolayısıyla romana göre Yunus Emre de Sünnî bir silsileden gelmemektedir.

Kurt Ali Bey, Yunus Emre'nin manevi önemine de dikkat çeker: "Bilgi gücüyle deniz derinlerinde, aşk gücüyle gök yücelerinde gezinir. Gölgesi millete rahmettir. Ülkenin gören gözü, duyan kulağı, söyleyen dilidir, eteğine yapışan yoksun kalmaz." (Kemal Tahir, 2005: 53). Yunus Emre'nin ise bu övgü dolu sözlere romandaki mütevazı karakteriyle de doğru orantılı olarak mahcup cevaplar verdiği görülür. Kurt Ali Bey'in, Yunus Emre'nin yansıtılmasındaki bir diğer işlevi onun bazı mısralarını söz konusu etmesidir. Notüs Gladyüs bu mısraları duyduktan sonra Yunus Emre'den onlar için bir şeyler çalıp söylemesini rica eder. Bu yolla Yunus Emre'nin şiirlerinin bir Batılı'nın gözünde ne anlam ifade ettiği ortaya konulur. Notüs Gladyüs, Yunus Emre'nin şiirlerini dinledikten sonra onda özellikle Neo-Platonizm'in güçlü izlerinin olduğunu düşünür: "Uzaktan uzağa tanıdık fikirlerdi bunlar... Yeni Platonculuğun İslamlıkla karışması..." (Kemal Tahir, 2005: 54).

Bu kısımda Yunus Emre'nin fizikî özellikleri de Notüs Gladyüs'ün gözünden yansıtılır. Söz konusu bağlamda, Yunus Emre'nin dış görünüşüyle ilgili onu idealize eden herhangi bir tasvire rastlamak mümkün değildir. Her aşamada, Yunus Emre'nin fizikî bakımdan sıradan bir insan olduğuna değinilir ve onu büyük yapan şeyin fikirleri ve edebî şahsiyeti olduğu vurgulanır. Örneğin Yunus Emre, hana ilk geldiğinde yalnızca bakışlarında taşıdığı anlamla dikkat çekmektedir: "Yanık yüzlüydü. Ağzının ucunda, yumuşak bir gülümseme vardı. Gözlerindeki garip dalgınlıkla, yaşadığı çağa çok dışarıdan, çok uzaktan bakıyor gibiydi." (Kemal Tahir, 2005: 42). Kurt Ali Bey, Yunus Emre'nin bir deyişini okuduğunda Notüs Gladyüs bu kez onun yüzündeki ifadeyi araştırır: "Şövalye Notüs Gladyüs, ozanın yüzüne araştırarak baktı. Çökük yanakları, kavrulmuş dudakları, içinde ateş yanıyormuş gibi yüzüne acılı bir kuruluk veriyordu." (Kemal Tahir, 2005: 53-54). Notüs Gladyüs, bölümün sonunda Yunus Emre'nin arkasından bakar. Buradaki kısa tasvirde ortaya konulan ise yine Yunus Emre'nin dış görünüş bakımından olağanüstü bir özelliğe sahip olmamasıdır:

"Şövalye, 'Başımı elime alıp yoluna verem yürüyem' diyen ozanın yürüyüşüne, kapıda kaybolana kadar bakmış, bu yürüyüşte, büyük şiirin müthiş bir kolaylıkla anlatıverdiği yiğitliğe yakın hiçbir şey görememişti. Omuzları dar, sırtı biraz kamburcaydı. Yumuşak yol pabuçlarını sayvanın taşlarında zorla sürüklemişti. Herhangi bir köylüden farksız, bu kaba saba adamın, bu kadar derin bir şiir gücünü nerden nasıl alıp içinde böyle gösterişsiz saklayabildiğine şaştı." (Kemal Tahir, 2005: 55).

Son olarak bu bölümde daha çok olay örgüsünü ilgilendiren bir durumu da söz konusu etmek yerinde olur. Yunus Emre, Notüs Gladyüs ile konuşurken Şeyh Edebalî'ye gitmekte olduğunu söyler. Nitekim "Uyandırılan Işık" başlıklı ikinci ana bölümün üçüncü kısmında Şeyh Edebalî, Osman Bey ile konuşurken önceki gün Yunus Emre'nin ona gelerek birtakım haberler verdiğini ifade etmektedir: "(...) Bir gezgin ozan geldi bize dün... Argun İlhan hastaymış... Epeyce de ağırmuş galiba..." (Kemal Tahir, 2005: 186). Şeyh Edebalî'nin Yunus Emre ile ilgili söylediklerini de Yunus Emre'nin romandaki fonksiyonu dâhilinde düşünmek mümkündür. "Gezgin ozan" olarak zikredilen Yunus Emre, birçok yeri gezip dolaştığı için birtakım haberler de getirmektedir. Fakat bu haberlerin Şeyh Edebalî'ye aktarılması Yunus Emre'nin Ahiliğe verdiği desteği de gözleri önüne sermekte; onun yeni bir düzenin kuruluş sürecindeki önemini yansıtmaktadır.

Yunus Emre, romanın "Dost Çelmesi" başlıklı üçüncü ana bölümünün ilk kısmında da öne çıkan bir karakterdir. Bu kısımda Yunus Emre, eski dostu silah eğitimcisi Kaplan Çavuş'u ziyarete gelir. Kaplan Çavuş, uzun zamandır görmediği için Yunus Emre'yi büyük bir sevinç ve neşeyle karşılar. İki eski arkadaş birçok konu üzerinde konuşup fikir alışverişinde bulunurlar. Yunus Emre öncelikle Kaplan Çavuş'a gezip gördüğü yerlerde olan biteni anlatır. Sonrasında ise Moğol hâkimiyetinin çökmekte olduğundan, ahilik kurumunun buldukları coğrafyada yeni düzeni tek başına omuzlamasına imkân bulunmadığından, *Risâletü'n-Nushiyye*'nin akıbetinden, Moğollarla mücadele için Karamanoğlu Beyliği'nin düzenlediği ve bir felakete sonuçlanan Cimri Olayı'ndan bahseder. Kaplan Çavuş, birçok meselede Yunus Emre'den farklı düşünmesine rağmen ona büyük bir saygı ve sevgi duyar.

Bu bölümde Yunus Emre ile ilgili asıl önemli husus, yazarın Osmanlı'nın kuruluş mitine ait meşhur rüyayı Yunus Emre'ye gördürmesidir. Yunus Emre'nin, kendi

tabiriyle “tanrısal düş”üne göre, Şeyh Edebalı'nın kucağından bir ay doğup Osman Bey'in gövdesine karışmış, oradan bir fidan belirip büyümüş ve dünyayı kaplamıştır. Yunus Emre, rüyanın Kaplan Çavuş tarafından Osman Bey'e anlatılmasını söylemekte ve daha önce istenilip de verilmeyen Şeyh Edebalı'nın kızı Balkız'a yeniden görücü gönderilmesi gerektiğini ima etmektedir. Yazarın buradaki rüyayı, kaynakların ve genel kabulün aksine Yunus Emre'ye mal etmesi dikkati çeker. Kâzım Yetiş, Kemal Tahir'in bu tercihini kurgu içinde rüyanın etkisinin artırılmak istenmesi açıklamaktadır:

“Öncelikle söylemek gerekir ki Kemal Tahir, bu eserinde Osmanlı Devleti'nin en az bilinen bu dönemini iyi araştırmış, tarihte söylenenleri elbette tercihlerde bulunarak kullanmıştır. Meselâ tarihte Osman Gazi'nin Şeyh Edebalı'nın tekkesinde gördüğü sanılan bir rüya anekdotunu o, rüyanın görüldüğü mekânı değiştirmemiş ama, rüyayı gören şahsı değiştirmiştir. Romanda bu meşhur rüyayı Yunus Emre görmüştür. Bu tercih anekdotundan, aslından daha etkileycidir. Bir liderin ‘ben şöyle bir rüya gördüm biz gelecekte büyük bir devlet olacağız, ey dağınık Oğuz boyları gelin benim etrafımda toplanın’ demesi son derece anlamsızdır. Böyle bir söz, rüya gören ve belki çok yakın çevresi için bir anlam ifade edebilir. Fakat geniş kitle için bir anlam ifade etmez. Halbuki Yunus gibi gezginci bir dervişin gördüğü rüyayı gittiği yerlerde anlatması çok daha etkileycidir.” (Yetiş, 2010: 353-369).

Romanın önemli kahramanlarından Aslıhan'ın rüya ile ilgili Kerim Çelebi'ye söyledikleri ise yazarın bu olay karşısındaki realist tutumunu bir kez daha ortaya koyar:

“- Geçenki başka... Geçende uç beyliği sağlam değildi Osman Bey'imizin... Beyliği alınca razı geldi Edebâli Şeyh'imiz... Çünkü bu dünya, beyler dünyasıdır. Bana sorarsan bu dereli tepeli düş de, Ozan emmimin görgüsü değil! Böyle düşleri şeyhler görür bir, bir de tutkun kariyla tutkun herif görür. Aslında görmese de kıymeti yoktur. Anladın mı?

Kerim biraz düşündü:

- Yok! Anlamadım! Birden bakışları ürkekleşti. Hele şuna... Kız!.. Tanrı düşünün yalanı mı olurmuş imansız!..

- Olur ki ne güzel! Var git seğirterekten... Duyduğunu duyduğun gibi söyle... Osman Bey'den neler alırsın muştuluğuna bilmem ama, Balkız'ın duası yedi geleceğine yeter!..” (Kemal Tahir, 2005: 225).

Aslıhan'ın ifadesine göre söz konusu rüyanın görülüp görülmemiş olmasının herhangi bir önemi yoktur. Şeyh Edebalı'nın kızı Balkız ile Osman Bey'in birlikteliğinin sağlanmak istenmesi yalnızca hâlihazırdaki politik istikametinin sonucunda alınan bir karara dayanır. Dolayısıyla rüya ise bu kararın ancak kılıfı vazifesini görecektir.

Aynı ana bölümün ikinci kısmında Yunus Emre ve Kaplan Çavuş baş başa kalırlar. Böylece konuşmaları birtakım gizli meseleler üzerinde odaklanır. Bu meselelerin başında Kaplan Çavuş'un “delikli demir” adını verdiği tüfek vardır. Kaplan Çavuş tüfeğin icadı konusunda büyük bir çaba sarf etmektedir ve Yunus Emre onun bu konudaki çalışmalarını Akka'da gördüğü Çifit Hekim'den öğrenmiştir. Yunus Emre'nin böyle bir icada bakışı son derece olumsuzdur. Onun bu tavrını ise şiirlerinde sıkça vurguladığı sevgi ve aşk ile doğru orantılı olarak düşünmek gerekir. Evrendeki her şeye

sevgi penceresinden bakan Yunus Emre, bunun bir sonucu olarak, insanları öldürmek için tasarlanan bir aletin meydana getirilmesini hoş karşılamamaktadır.

Türk edebiyatında tarihî roman yazarı olarak şöhret bulan Mustafa Necati Sepetçioğlu ise eserlerinde Türk tarihinin belli başlı dönüm noktalarını anlatmayı hedeflemiştir. Buna bağlı olarak yazdığı romanlar kronolojik bakımdan genellikle birbirinin devamı niteliğindedir. 1973 yılında yayımlanan *Konak*, Osmanlı Devleti'nin çekirdek günlerinin söz konusu edildiği *Konak*, *Çatı* ve *Üçler-Yediler-Kırklar* serisinin ilk kitabıdır. Bu eserleri *Devlet Ana's*ın bir "antitezi" olarak okumak gerekir. (Argunşah, 2016: 409-440). *Konak*'ta başlık veya numara verilerek herhangi bir bölümlendirme yapılmamış, yalnızca bazı kısımlar desenle ayrılmış veya yeni bir sahnenin anlatılacağı bölümler bir sonraki sayfadan başlatılmıştır.

Konak romanında Yunus Emre okurun karşısına Osman Bey ile karşılaştığı kısım ve Şeyh Edebalı'nın meşveret toplantısına katıldığı kısım olmak üzere iki yerde çıkar. Eserin bütününde "Anadolu'daki çalkantıların sona ermesi için büyük çaba gösteren bir eren" kimliğiyle görünür. (Topdemir, 2013: 228). Osman Bey birtakım sıkıntılı düşünceler içinde babası Ertuğrul Gazi'nin yönetim politikasını sorgularken Yunus Emre ile karşılaşır. Ertuğrul Gazi çevresiyle barış içindedir, tekfurlarla iyi ilişkiler kurar, kardeşi Dünder Alp'ı her koşulda memnun etmeye çalışır, Türkmenlerin gelir kaynaklarından biri olarak kabul edilebilecek akınlara müsaade etmez. Osman Bey, söz konusu sükûnet ortamından rahatsız olduğu için bir an önce harekete geçmek, mücadeleye girişmek istemektedir. Bu noktada Yunus Emre, Ertuğrul Bey'i hâlihazırdaki yönetim tavrı bakımından haklı bularak doğru zamanın beklenmesi gerektiğine dikkat çeker ve uyarılarıyla Osman Bey'in olumlu yönde istikamet kazanmasını sağlar. Bu uyarılar aynı zamanda Osman Bey'in zihnini kurcalayan sorunlardan kurtulmasına da yardım edecektir.

Yunus Emre, Osman Bey'e öncelikle çağını aşması gerektiğini söyleyip şiirlerinde sık sık vurguladığı gibi tabiat ve sevgi ilişkisine değinir. Devrin sorunlarına dikkat çeker, bunlardan şikâyetle bulunur ve gezip gördüğü yerlerden; Konya'nın ötesindeki durumdan bahseder. Osman Bey, anlattıkları sebebiyle Yunus Emre'den hem çok etkilenir hem de onun aracılığıyla yakınındaki bölgelerden haberdar olur:

"(...) Örgülerin sağlamsa zaman seni unutmaz, senin ardın sıra gelir, yok örgülerin sağlam değilse o Konya'nın ötelilerindeki merak ettiğin insanlardan farkın kalmaz. Ben söyleyeyim sana o insanların nasıl olduğunu; karıncalar gibi. Bir fark var amma, karıncalar ne yaptığını bilir. Bütün tabiattakiler ne yaptığını bilir aslında. Gel gelelim insanlar tabiatından uzaklaşıyor. O senin dediğin dört duvar arası, yani ev değil düşman olan. Dört duvar insanların yüreğinde, hem de kerpicin hem de tahtanın en katısıyla yüreklerinde. Halbuki tabiat gelip yerleşmeli yüreğe; tabiat sevmektir, aşktır yiğit. Sevmek, en katı kerpiçleri en yongalı tahtaları eritir, yüreği tutsaklıktan kurtarır. (...) Selçuklusu Karamanlısına, Karamanlısı Moğuluna, Moğolu Baybars'ın adamlarına düşman. İlim adamları ilminden mağrur, din adamları dininden kibir deryasına dalmış.. Müslümanlık debbağın dövdüğü gön misâli herkes çekmiş bir ucundan, herkes önüne gelen parçayı döğmekte.. Türk dersen aşiret, bin aşiret, on bin aşiret. Para, şimdi şu sıra ölçüde mehenk; yoksulu yoksulluğundan, zengini zenginliğinden bencil. Bilen bildiğinden, bilmeyen bilmediğinden kör..'..." (Sepetçioğlu, 2004: 94).

Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Devrinin Anlatıldığı Romanlarda Yunus Emre

Yunus Emre bu romanda fikirlerinin yanında duruşu ve olumlu davranış özellikleri ile de öne çıkan bir karakterdir. Onun ilk karşılaşmada yufka, soğan, çiğleme ve tuzdan oluşan mütevazı yemeğini dahi Osman Bey ile paylaşmak istediği görülür. Bunun yanında Yunus Emre, Osman Bey'in yanında bulunduğu süreçte onunla daima kibar, sevecen ve saygılı bir üslûpla konuşur. İfadelerinde yol gösterici bir tavır benimsemekle birlikte muhatabına üstten bakmaz ve onu incitmez.

Aynı olumlu bakış açısı Yunus Emre'nin dış görünüşü ile ilgili yapılan tasvirlerle de yansımıştır. Söz konusu tasvirler üçüncü şahsın bakış açısıyla ortaya konulsa da anlatımda bütünüyle Osman Bey'in izlenimlerinin esas alındığı görülmektedir. Buna ek olarak tasvirlerin tamamında somut güzellik unsurları değil, dış görünüşün ve davranışların hissettirdiği manevi etkiler öne çıkarılmaktadır:

“Ses, gül terlemesindeydi; tomur tomur, içinde ışıklar yanıyordu. Yüzüne baktığında gül terlemesinin daha da ışıklandığını gördü. Bir dervişti muhakkak; sesiyle yüzü hiç bu kadar birbirine benzeyen bir derviş görmediğini düşündü Osman; toprağın durulaştığı bir yüzdü; suyun toprağa doya doya kanışındaki sest. (...)

Keder vardı dervişin yüzünde bir de; hiçbir dervişte görmemişti. Fakat bu yüzdeki, bu sesteki keder bu adamın değildi; kendi kederi değildi. Osman'a öyle geldi ki bütün yeryüzünün kederini, özlemine, belki de bütün yeryüzü rahat etsin diye toplamıştı derviş yüzüne. Bunca adam: Yiğit, Bey, Sultan, derviş, şeyh görmüştü Osman; hiçbirinin yüzüne bakarken böyle insanı rahatlatan bir saygı duymamıştı. O zaman daha kolay baktı dervişe; kederin yorgunluğunu, yorgunluğun gülümsemekte olduğunu gördü; gülümseme yüzün çizgilerindeydi, dervişin gözlerindeydi.” (Sepetçioğlu, 2004: 91-92).

Yunus Emre ile Osman Bey'in sohbeti devam ederken romanın önemli karakterlerinden Bileyici gelerek İnegöl Tekfuru'nun adamlarının Kayı Boyu'nun sürülerine saldırdıklarını söyler. Osman Bey bunun üzerine telaşlı bir şekilde Yunus Emre'nin yanından ayrılmak zorunda kalır. Romanda iki karakterin de birbirleri üzerinde derin etkiler bıraktığı üzerinde durulmaktadır. Yunus Emre, Anadolu'da yeni bir sürecin başlayacağını ve Osman Bey'in bu süreçte kilit bir önem taşıyabileceğini düşünür. Hatta bu konuda birtakım çıkarımlarda bulunur. Osman Bey ise Yunus Emre'yi birkaç yıl önce Konya Sultan Sarayı'nın merdivenlerinde karşılaştığı Mevlana ile karşılaştırır. Yunus Emre'nin Osman Bey üzerindeki etkisi tıpkı Mevlana'nın bıraktığı etki gibi olmuştur. Fakat Osman Bey'e göre Yunus Emre'nin söyledikleri Mevlana'yı da aşan bir nitelik göstermektedir. Osman Bey'de bu duygunun uyanmasında kendisi gibi Türkmen olan Yunus Emre'yi daha çok benimsemesinin etkili olduğunu belirtmek gerekir: “Yunus'u daha çok sevdiğini anlamıştı. 'Benim gibi' diye düşündü; 'Atam Ertuğrul gibi, tohumunu ekip biçen bir Türkmen gibi, bundan sevdim herhal.'...” (Sepetçioğlu, 2004: 103).

Yunus Emre ile Osman Bey'in karşılaşmasında “devlet”i meydana getiren gücün hangi esaslar çerçevesinde doğduğu ortaya konulur. Burada iki güç öne çıkmaktadır. Bu güçlerden birincisi manevi cepheyi temsil eden Yunus Emre; ikincisi ise yönetici pozisyonu; yani merkezî otoriteyi temsil eden Osman Bey'dir. Dolayısıyla manevi kuvvet, devletin oluşumunda yol gösterici bir öneme ve yere sahiptir. Yunus Emre ise söz konusu manevi kuvvetin somutlaşmış hâli gibidir.

Osman Bey, İnegöl Tekfuru'nun adamlarına müdahale edip çobanlarına ve sürülerine zarar gelmesini önlemek için ayrıldığında Bileyici ile Yunus Emre yalnız kalır. Bu sırada Bileyici, Yunus Emre'nin Şeyh Edebalı'nın tekkesine çağrılan dervişlerden biri olduğunu anlar. Söz konusu bilgi romanın olay örgüsünün işleyişi noktasında da önem taşır. Yunus Emre'nin Şeyh Edebalı'nın tekkesine gidecek olması ilerleyen sayfalarda meşveretin anlatılacağı bölümün bir habercisidir.

Şeyh Edebalı'nın meşveret toplantısının anlatıldığı bölüm, Yunus Emre'nin romanın kurgusu içerisindeki yerinin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Bu toplantıda Şeyh Edebalı, Sarı Saltuk, Tapduk Emre, Tokatlı Barak Baba, Geyikli Baba, Kaygusuz Abdal, Abdal Musa ve Karaca Ahmet ile birlikte Yunus Emre de bulunur. Anlatımın tamamında üçüncü şahsın bakış açısı hâkimdir. Fakat bakış açısı yansıtılırken Yunus Emre odak noktası hâline getirilmiş; olaylar, şahıslar ve mekân onun perspektifinden değerlendirilmiştir.

Yunus Emre, romanda ortaya konulan mütevazı şahsiyetiyle doğru orantılı olarak kendini meclistekilerden daha aşağı gördüğü için toplantı boyunca ürkek ve çekingen bir tutum sergiler. Bu ruh hâli içinde de orada bulunan kimselerin kimlikleri hakkında birtakım tahminler yürütür. Meclistekilerden biri de yukarıda bahsedildiği gibi, Yunus Emre'nin biyografisi açısından da önem taşıyan Tapduk Emre'dir. Mustafa Necati Sepetçioğlu, Yunus Emre'nin müridi olarak bilinen Tapduk Emre'yi, onunla aynı mecliste kurgulamış ve bu yolla mürid-mürşid ilişkisi dışında da onları bir arada göstermek istemiştir. Tapduk Emre'nin söz konusu edildiği kısımda, özellikle onun Yunus Emre'nin manevi olgunluğa erişmesindeki rolü vurgulanmaktadır: "Yunus'un hamliğini pişiren, taşlığını yontan adamdı; taş damarlarının çiğ mavisini yuya arıta öyle bir Yunus çıkarmıştı ki ortaya bu yeni Yunus'u eskisinin tanınmasını mümkün bile yoktu. (...)" (Sepetçioğlu, 2004: 164).

Şeyh Edebalı'nın meşveret toplantısında Yunus Emre ile ilgili dikkat çeken bir başka husus, Şeyh Edebalı'nın, orada bulunmalarının sebebini açıklarken ona ait bir dörtlüğü meclistekilere okumasıdır: "Miskin Yunus var yarına / Koma bugünü yarına / Yarın Hakk'ın divanına / Varam Allah deyu deyu." (Sepetçioğlu, 2004: 170). Bu durum, Yunus Emre'nin mahcupluğunun ve çekingenliğinin daha da artmasına sebep olacaktır.

Yunus Emre'nin bu bölümdeki asıl önemini ise toplantının amacı ile birlikte düşünmek gerekir. Bu önemin tespiti, onun romanın kurgusu içinde taşıdığı işlevin de daha iyi anlaşılmasını sağlar. Şeyh Edebalı oradaki dervişleri, yaşadıkları coğrafyanın hâlihazırdaki durumunu ve geleceğini değerlendirmek için toplamıştır. Dervişler meşveret boyunca bu konudaki görüşlerini ve çözüm önerilerini söz konusu ederler. Toplantının sonunda yeni düzenin Osman Bey'in lider kabul edilmesi yoluyla sağlanması kararlaştırılır. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun kurgudaki tavrı göz önünde bulundurulursa ismi geçen derviş kadrosu, Anadolu coğrafyasının kaderinin belirlenmesinde bir karar mekanizması rolünü üstlenmiştir. Dolayısıyla Yunus Emre bu mekanizmanın ana unsurlarından biridir. Yunus Emre'nin mecliste Osman Bey'den yana bir tutum benimsemesi ve onunla ilgili olumlu kanaatlerini ortaya koyması ise Osmanlı Devleti'nin kurulmasında onun taşıdığı önemi bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu biyografik bir Yunus Emre romanı olan *Benim Adım Yunus Emre*'de *Konak* romanı ile aynı zaman dilimini anlatır. Bu romanda Yunus Emre'nin hayat hikâyesi ve manevi olgunlaşması kurgusal bağlamda ortaya konulurken devrin karakteristik olayları ancak bir fon niteliğinde yansıtılır. Ayrıca *Benim Adım Yunus Emre*'de *Konak*'taki Yunus Emre ile Osman Bey'in karşılaşması sahnesine telmihte bulunulur ve hatta aynı sahne yeniden söz konusu edilir. *Konak* romanının kronolojik olarak devamı olan *Çatı*'da, Yunus Emre bu kez dekoratif unsur durumundaki bir karakterdir. Bu bağlamda yer yer Osman Bey ile Yunus Emre'nin yıllar önceki konuşmaları hatırlatılır. Fakat asıl dikkat çeken, *Çatı*'da Yunus Emre'nin ölümünün de söz konusu edilmesidir. Romanın önemli karakterlerinden Bileyici Baba, Kumral Dede'ye Yunus Emre'nin ölümünün Osman Bey üzerinde âdeta psikolojik bir yıkıma yol açtığını söyler: "Yunus Emre'nin öldüğünü söyledikleri zaman Osman Bey'in yanındaydım; bana öyle geldi ki koptu Osman Bey'in bir yanı (...)." (Sepetçioğlu, 2018: 347). Yalnızca bahsedilen örnekler ışığında düşünüldüğünde dahi Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun, manevi bir değer olarak gördüğü Yunus Emre'ye kurgusal anlamda ayrı bir önem verdiği anlaşılır. Nitekim yazarın Yunus Emre adıyla bir tiyatro oyunu kaleme alması da bunu açık bir şekilde ispat etmektedir.

Biyografik Yunus Emre romanları ile ilgili de bir genelleme yapmak ve bu eserlerde daha çok Yunus Emre'nin ruhsal tekâmülü üzerinde durulduğunu ifade etmek mümkündür. Dolayısıyla devrin atmosferi veya devri yansıtan birtakım belli başlı olaylar bu kategorideki romanlarda -odak noktasının Yunus Emre'nin şahsiyeti olması sebebiyle- genellikle ikinci plana itilmiştir. Örneklerini artırabilmekle birlikte Nezihe Araz'ın *Dertli Dolap*'ı (1961), Ahmet Efe'nin *Yûnus*'u (1981), Emine Işınsu'nun *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri*'si (2002), Özgen Keskin'in *Yunus Emre Var Yâr*'ında'sı (2009), Mehmet Önal'ın *Hak Çalabım*'ı (2010), Devrim Altay'ın *Yunus Emre*'si (2010), Mustafa Akgün'ün *Yunus Emre Gel Gör Beni Aşk Neyledi*'si (2012) ve Mahmut Ulu'nun *Aşka Ağlayan Derviş*'i (2012) bu genellemeye uyan romanlardır. (Erkmen, 2014).

Belkis Altuniş Gürsoy, yukarıda sözü edilen *Dertli Dolap*, *Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri*, *Yunus Emre Var Yâr*'ına ve *Benim Adım Yunus Emre* romanlarını esas alarak benzer bir yoruma ulaşır. Bu yoruma göre söz konusu romanlarda "karşılaşılan problemin existansiyel bir varoluş problemi, kendini inşa etme, kendini imar etme, bir oluş, bir kılış faaliyeti" olduğuna dikkat çeker. (Gürsoy, 2010: 373-387). Aynı durumun diğer biyografik Yunus Emre romanları için de geçerli olduğu söylenebilir.

İskender Pala'nın *Od* (2011) romanı ise biyografik Yunus Emre romanları arasında bu bakımdan bir istisna olarak değerlendirilmelidir. Romanın bütününde Yunus Emre'nin biyografisi kurgusal çerçevede ortaya konulmakla birlikte bozkır hayatının sıkıntıları, asayişsizlikten doğan kaotik yapı, Moğolların baskısı, Anadolu beyliklerinin ortaya çıkışı, buna bağlı olarak Osmanlı Beyliği'nin kurulması, Osmanlı Beyliği'nin başta tekfurlar olmak üzere çevresiyle kurduğu ilişkiler ve Selçuklu Sultanı Gıyasettin Mesut'un ölümü gibi devrin genel atmosferini yansıtan karakteristik durumlar veya olaylar okurun karşısına canlı bir panorama görünümüyle çıkmaktadır.

Sonuç

Yunus Emre, Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinin anlatıldığı romanlarda bu sürece katkı sağlayan ve Anadolu'daki karışıklığın ortadan kalkması için şahsî

imkânlarıyla çaba gösteren bir kimse olarak ortaya konulur. Bu bağlamda Kemal Tahir kahramanını idealize etmez ve onu -incelemenin bütününde de söz konusu edildiği gibi- kendi realizmi çerçevesinde ele alır. Buna karşılık Mustafa Necati Sepetçioğlu Yunus Emre'yi tamamen olumlu sıfatlarla söz konusu etmektedir. İki yazarın Yunus Emre'yi yansıma noktasında birleştikleri husus, onun Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecindeki fonksiyonudur. Hem *Devlet Ana*'da hem de *Konak*'ta Yunus Emre buldukları coğrafyanın geleceğinin inşa edilmesine katkı sağlar. Kemal Tahir, onun bu işlevini kurguda işlerken önemli haberleri gelip götürmesine ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş mitlerinden biri sayılan meşhur rüyayı görmesine dikkat çeker. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yunus Emre'si ise hem Osman Bey'e öğüt verip yol gösterir hem de Şeyh Edebali'nin toplantısında bulunarak Anadolu'nun kaderinin belirlenmesinde etkili olur. Bununla birlikte *Çatı* romanındaki Yunus Emre'yi işlev konusunda *Konak* romanındaki Yunus Emre'den ayırmak mümkün değildir.

Yunus Emre'nin kurgudaki yeri açısından *Devlet Ana* ile *Konak* romanları arasındaki bir farklılığa daha dikkat çekmek gerekir. Bu farklılık Kemal Tahir'in ve Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yunus Emre karakterine yükledikleri fonksiyonun niteliğinden kaynaklanır. Kemal Tahir Osmanlı Devleti'nin kuruluşu sürecinde Osman Bey'i yegâne otorite olarak kabul eder. Romanın bütününde devleti kuran deha yalnızca Osman Bey'e aittir ve diğer güçler ancak birer yardımcı unsurdur. Bununla ilgili olarak Osman Bey, Ahilik sayesinde esnaf takımını elinde tutan Şeyh Edebali'nin dahi sınırlarını önceden çizmiştir. Dolayısıyla Yunus Emre de devletin oluşmasındaki esas faktörlerden biri olarak kabul edilmez. Kemal Tahir, kurgu boyunca yalnızca merkezî otoriteyi temsil eden Osman Bey'in peşinden gider. *Konak*'ta ise Yunus Emre, Şeyh Edebali ve diğer dervişlerle birlikte devletin kurulmasındaki karar mekanizmalarından biridir. Romanda Anadolu'da birliğin kurulması için Osman Bey'i lider olarak seçen onlardır. Onun iktidarını sağlamlaştırmasını ve sürdürmesini ise ortak kanaatleri sonucunda yine Şeyh Edebali ve dervişler sağlayacaklardır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinin anlatıldığı romanlardaki Yunus Emre ile biyografik romanlarda ortaya konulan Yunus Emre farklı görünüş ve çerçevede kurguya dâhil edilmektedir. Yunus Emre birinci kategoriye giren romanlarda -sayısı çok daha az olmakla birlikte- tâli şahıs olarak yer almakta ve -yukarıda da sözü edildiği gibi- daha çok devletin kuruluş sürecindeki işlevi ile ortaya çıkmaktadır. İkinci kategorideki eserlerde, yani en genel tabiriyle biyografik Yunus Emre romanlarında ise eserlerin temel meselesini büyük oranda Yunus Emre'nin fikrî ve ruhî olgunlaşmasının oluşturduğu görülür. Daha genel ifade edilecek olursa, Yunus Emre Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinin anlatıldığı romanlarda dönemi aydınlatan bir fondur. Fakat biyografik Yunus Emre romanlarında bu kez devrin karakteristik meseleleri fon hâline gelir ve anlatımın merkezini neredeyse tamamen Yunus Emre'nin macerası oluşturur.

Kaynaklar

- Altuniş Gürsoy, B. (2010). Türk Romanında Yunus Emre. *I. Ulusal Yunus Emre Sempozyumu "Yunus Emre'yi Anlamaya Doğru"*. 22-23 Mayıs 2009. Karaman. 373-387.
- Argunşah, H. (2016). *Tarih ve Roman*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Çetişli, İ. (2014). *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Argunşah, H. (1990). *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihiyle İlgili)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercilasun, B. (2013). Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Devrini Konu Alan Romanlar Üzerine. *Türk Roman ve Hikâyesi Üzerine*. İstanbul: Dergâh Yayınları., 60-76.
- Erkmen, A. (2014). *Yunus Emre'nin Hayatını Konu Alan Biyografik Romanlar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gölpınarlı, A. (2020). *Yunus Emre -Hayatı ve Bütün Şiirleri-*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Günay, U. (1991). Türk Kültürü Açısından Yunus Emre. *Türk Halk Kültürü Araştırmaları (Yunus Emre Özel Sayısı)*, Ankara 1991. 33-50.
- İleri, S., (2010). Kemal Tahir'le Konuşma. *Doğumunun 100. Yılında Kemal Tahir'i Hatırlamak*. (haz. Özlem Fedai), İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Kültür Yayınları. 43-52.
- Kaplan, M. (2006). Yunus'un Gül Bahçesinde. *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 118-136.
- Kaplan, M. (2006). Yunus'un Şiir Sanatı. *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 151-156.
- Karaca, İ. (2004). *Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi ile İlgili 1951-1960)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakoç, S. (2018). *Yunus Emre*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Kemal Tahir. (2005). *Devlet Ana*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Köprülü, M. F. (2018). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Lukács, G. (2010). *Tarihsel Roman*. (çev. İsmail Doğan). Ankara: Epos Yayınları.
- Necatigil, B. (2016). *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ocak, A. Y. (1991). "Baba İlyas". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi IV*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 368.
- Okay, O. (1998). Yunus Emre'de İnsan Üzerine Sorular. *Sanat ve Edebiyat Yazıları*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 77-81.
- Sepetçioğlu, M. N. (2018). *Çatı*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Sepetçioğlu, M. N. (2004). *Konak*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Tanpınar, A. H. (2003). *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Taştan, Z. (2000). *Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihiyle İlgili, 1871-1950)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.